

Konverents „Stsenograafia kord“ 14.-15. novembril Tallinnas

Ettekannete teesid:

Kristel Nõlvak „Mis on stsenograafia? Seisukoht vaataja istekohalt“

Sissejuhatavalt stsenograafia mõistest ja selle kujunemisest, stsenograafiauuringute seisust Eestis, sellest, miks teatrikriitikud „ei näe“ ja sellest, miks me just täna stsenograafiast rääkima peame.

Karmo Mende „Nähtamatu stsenograafia: Eesti-Soome võrdlus“

Ettekandega seotud märksõnad: tunne, süsteemne kord, kordamine, suletud ring, töönaited.

Liina Keevallik „Kui kujundus räägib oma lugu. Omas keeles“

Kujundist kui stsenograafia põhilisest tööriistast. Kujundusest, mitte dekoratsioonist. Illustreerimise ennetamiseks vajalikust nihkest. Visuaalist, mis jutustab oma lugu ega vehi näidendi pealt maha. Ka tehisarust ja tema kujunditest. Sellest, kas kunstnik saab olla robot. Oma käekiri kui robotika?

Eve Komissarov „Dekoratsioonimaal pole surnud“

Teatrimaal stsenograafi töövahendina on tavapärasest mõistes kasutusel olnud illusiooni loojana, realistliku või tingliku lavamaailma kujundajana. Kas käsitsi maalitud teatrimaalil on üldse kohta üha enam digitaliseerivas maailmas, konkureerides printimis- või proiitseerimisvõimalustega?

Ettekandes arutlen teatrimaali võimaluste ja perspektiivi üle praktiku ja õppejõu vaatest.

Inga Vares „Kohatud ruumid. Sekkumine“

Uurin stsenograafia loomise kogemust praktiku vaatepunktist, lähtudes algsest vastasseisust, kus imaginaarse ruumi kehtestamiseks tuleb mõtestada ning vastu võtta antus - iseeneslik ruum. Vaatlen erisusi ja ühisusi, mis teatrikunsti tarbeks loodud, kohandatud või leitud ruumidega kohtudes suunavad meid loodetud kohatuseni, toidetud lakkamatust igatsusest tühja ruumi järele.

Tamur Tohver „Tühja ruumi Nullpunkt“

Kõiv ja Rosenhaus (1986) rõhutavad, et ruum on sidus välja dünaamikaga. Massumi (1995) kirjeldab tühja ruumi kui superintensiivset potentsiaali, mis sisaldab afektiivseid võimalusi. Nad eitavad “tühjuse” mõistet ja näevad ruumi aktiivse ning laetud väljana. Hodograafilised teisendused võimaldavad Kõivu ja Rosenhausi (1986) järgi vahetada sõltuvaid ja sõltumatuid muutujaid, muutes aja välja funktsiooniks ning luues paralleelseid kirjeldusi samast protsessist. See haakub Taiti (2004, 2006, 2012, 2017) paralleelaja kontseptsiooniga, kus etenduskunsti ajalisus ei toimu lineaarses põhjuslikkuses, vaid liikumise või visuaalse vormi “algimpulsi” afektiivsete järgnevuste kattumises, mis mõjutavad vaatajat. Mittelineaarne välja-dünaamika kirjeldab süsteeme, kus nihestus viib kvalitatiivse üleminekuni, samal ajal kui Massumi (2002, 2015) mõistab afekti intensiivse valmidusena enne otsust või tähendust. Visuaalid toimivad siin intensiivsuse käivitajatena, mitte sümbolite kandjatena. Need erinevad perspektiivid kinnitavad, et tühi ruum ei ole tühi, vaid impulsside ja võimaluste allikas. Seda mõistet on praktikas rakendanud Polygoni Teatrikompanii (2008) ja Nullpunktipraksis (Tohver, 2022, 2023), kus ruum muutub agentsuseks, mis mõjutab mängu ja retseptsiooni. Uuskasutus hõlmab siin nii materjali kui ka lähenemisviise.

Liis Kolle „Ruum või mitteruum: lavastaja kui stsenograaf“

Ettekandes käsitlen oma kogemusi lavastustega, mille puhul puudus eelarve stsenograafi või

lavakujunduse või mõlema jaoks ning lavastajal tuli enda peale võtta ka lava ja kostüümide kujundamine/valimine/leidmine. Olen ka lavastajana otsustavalt sekkunud valguse ja grimmide loomisse. Seejuures olen ainul korra esinenud kavalehel (ühena mitmest) kui lavakujundaja. Samuti puudutan digitehnoloogiat mõju ja taaskasutuse küsimusi stsenograafias. Olen täheldanud tendentsi liikuda ruumist ruumitusse, loodud ja kujundatud ümbrusest "toore" keskkonna poole. Üha vähem õnnestub ja on soovi fiktiivselt eemaldada ruumist, milles publik ja etendajad tegelikult viibivad.

Luule Epner „Tugi ja takistus: etendajad lavalises keskkonnas“

Toetudes uusmaterialistlikele ja posthumanistlikele mõttesuundadele, analüüsitakse etendajate aktiivset suhestumist materiaalse keskkonnaga kui etendamisstrateegiat. Etendaja perspektiivist võib keskkond toimida toetavalt või takistavalt; mõlemal juhul võib etendajate ja keskkonna interaktsioon olla üks kujundiloomes mehhanisme. Üldistusi tehakse peamiselt, kuid mitte ainult Teatri NO99 ja Ekspeditsiooni lavastuste põhjal (nt „NO43 Kõnts“, „NO33 Hüsteeria“, „Leviaatan“, „72 päeva“ jt).

Riina Oruaas „Teatrilava ökopoeetiline potentsiaal Lauri Lagle lavastuste näitel“

Analüüsin lavastusi "Reis metsa lõppu" ja "Leviaatan".

Aare Toikka „Lavaruum on lavastuse vundament!“

Räägin oma kogemuse pealt, miks on lavaruum lavastuse vundament. Kirjeldan, kuidas mina loon lavastuse mitmekihilise struktuuri, mis küsimused ma selleks endale esitan ja mis rolli mängib ses protsessis lavaruum.

Eero Epner „Eesti poliitika stsenograafiast“

Millist lava luuakse poliitikas? Kuidas käsitletakse poliitikas "ruumi" - on see füüsiline, sotsiaalne, vaimne? Mis instrumentidega ruume lavastatakse, konstrueeritakse, kujundatakse? Kuidas näeb välja manipuleerimise stsenograafia? Avalikus ruumis lahtirulluvad sündmused ei juhtu vaakumis, vaid neid saadavad alati pildilised, ruumilised vm kujundid ning keskkonnad. Vahel satuvad need juhuslikult, sageli aga teadlikult. Valimisfoto raamatariigi ees. Valge kampsun telesaates. Teleintervjuu hävitajate juures. Silmvaate vältimine telesaatejuhiga. Kas valimiskoosolek rahvamajas või Stockmanni vorstileti ees? Need kõik on segu stsenograafiast ja karakteriloomest, iseenda lavastamisest ning ruumi kehtestamisest. Mis alustelt seda kujundatakse?

Ivar Piteraskihh „3D mudeldamise praktikad valguskujunduse ettevalmistamisel ja teostamisel“

Kirjeldan oma kogemuse põhjal, milliseid valguskujunduse ülesandeid aitab lahendada lavaruumi digitaalne mudeldamine. Toon näiteid selle kohta, kuidas kontseptsiooni visualiseerimine on soodustanud dialoogi loomingulistes meeskondades. Vaatlen, miks ja millises suunas on viimase kümne aasta jooksul tark- ja riistvara arendatud, et pakkuda loojatele aega laval olemata laval.

Andrus Laansalu „Instruktsiooni dramaturgia ja katkine lamp“

Tehnoloogilise teatri printsiip on, et tehnoloogia pole taustajõud, vaid täismahus olulisusega polüfooniline komponent kõige hulgas, millest lavastus kokku pannakse. See tähendab, et mingi kindla lambi valik on sama oluline, kui mingite kindlate omaduste ja väljendumisviisidega näitleja valik. See on horisontaalsuse kontseptsioon – pole tähtsamat ja vähemtähtsat.

Mida tähendab tehnoloogiate paigutamine lavaliste tegevuste tähtsusjärjestuses näitlejate

tegevuse ja loo dramaturgilise arenguga samasse positsiooni? Õigupoolest – hierarhilisi positsioone tehnoloogilises teatris otseselt polegi, loo dramaturgiline areng pole võimalik ilma tehnoloogiate tegevusele täit tähelepanu pööramata.

Ja mida selles kontekstis tähendab instruksiooni dramaturgia? See on tegevusjuhis kõigi tehnoloogiliste rütmide ja seega ka stsenograafilise terviku komponeerimiseks. Instruksioon määrab, kuidas masin käib, ja ka seda, kuidas lugu dramaturgiliselt kulgeb. Sellises vaates on stsenograafiline tervik ühtlasi ka dramaturgia, nende vahel pole selget eraldusjoont.

Epp Kubu „Kas teatris on (live)videot on vaja?“

Räägin sellest, kuidas mu taust – stsenograafiaharidus ja filmikogemus ning operaatoriõpe – mõjutab seda, kuidas ma lavastusprotsessis mõtlen. Mis on mulle olulised asjad *live* video loomisel, milline on kaamera suhe tegelasse, mis on videodramaturgia ja mida see lavastusele juurde annab. Ning – kui ma tunnen, et videot tegelikult ei ole vaja, siis mida ma teen selles olukorras.... See on küsimus.

Marko Raat „„Neljas sein”, selle teadliku ja juhusliku kõrvaldamise mõjust teatris ja filmis“

Kui teatavat tüüpi teatri puhul on „neljanda seina lõhkumine“ täna juba pigem möödapääsmatu, žanrikohustuslik element, siis aeg-ajalt läheb sein teatris katki ka juhuslikult. Filmis on samuti omad ajaloolised kaanonid nõ. neljanda seina eemaldamiseks ja sellega mõju saavutamiseks, kuid seina äravõtmine võib olla ka meetod hoopis teisel eesmärgil.

Liina Unt „Teatrikujundus kui mäng“

Mõte teatrist kui mängust seostub enamasti näitlejatöö ja etendusolukorraga. Ettekanne uurib, mida tähendab mõelda teatrikujundusest kui mängust. Vaatenurk avab võimalusi analüüsida lavakujunduse pertseptsiooni ja märgata kujundusprotsessi erinevaid külgi.

Kerttu Männiste „Stsenograafia kui mäletamise tööriist“

Ettekanne uurib stsenograafia rakendamivõimalusi ja rolli külastajakogemuse kujundamisel väljapool teatrit, eelkõige muuseumides, mäluasutustes ja kultuuriprandi objektidel. Ettekande teoreetiliseks lähtekohaks on Rachel Hanni poolt teoses "Beyond Scenography" (2019) esitatud kontseptsioon stsenograafiast mitte ainult kui etenduskunsti produktsiooni elemendist, vaid ka holistilisest, ruumi-aja-keha suhet organiseerivast praktikast. Ehkki väljapool etenduskunsti konteksti soovib Hann kasutada mõistet "scenographics", pakuvad muuseumid oma olemuslikult lavastusliku iseloomuga põhjust vaadelda ja analüüsida nii kitsamalt stsenograafia väljendusvahendite rakendamisvõimalusi kui ka laiemalt stenograafiat (scenographics) kui (ajaloolisi) protsesse ja tõekspidamisi (ümber) mõtestavat praktikat. Vaadeldavad muuseuminäited pärinevad 20. sajandi keerulisele lähiajaloole (II maailmasõda, okupatsioonid) pühendatud muuseumidest Eestis ja lähiriikides. Selline muuseumide valim võimaldab muu hulgas analüüsida stsenograafia võtete kasutamise eetilisi aspekte konfliktsete ja traumaatiliste teemade esitamisel.